

För ett hållbart mottagande av ensamkommande barn

En sammanställning av workshoppar med kommuner i Västra Götalands län

”I kris måste det finnas både ett starkt ledarskap och en flexibel organisation. Man får inte fastna i stela organisationer.”

Inledning

Mottagandet av ensamkommande barn och unga är en kommunal angelägenhet. Länsstyrelsens uppdrag handlar om att verka för att det ska finnas beredskap och kapacitet i mottagandet av ensamkommande barn och unga. Utifrån vårt uppdrag bjuder vi löpande in kommuner i länet till dialog och erfarenhetsutbyte.

Vid flera tillfällen har kommunrepresentanter lyft de utmaningar kommunerna står inför till följd av att det idag kommer betydligt färre ensamkommande barn till Sverige i jämförelse med år 2015. I takt med att situationen förändrats har kommunernas verksamhet anpassats och kompetens försvunnit ur organisationen. Flera kommuner beskriver en oro över sin förmåga att hantera en plötslig ökning i mottagandet, vilket bland annat framgår i Länsstyrelsen i Västra Götalands lägesbildsrapport från oktober 2018. Samtidigt har det i våra dialoger uttryckts behov av att ta tillvara de erfarenheter och lärdomar som gjorts när det gäller mottagandet av ensamkommande barn och unga.

I denna sammanställning redogörs för erfarenheter och lärdomar i mottagandet av ensamkommande barn och unga som tagits upp under tre workshoppar som Länsstyrelsen genomförde med kommuner i länet under november 2018. Kommunernas förslag, som är kopplade till ett hållbart mottagande, är tänkta att utgöra ett referensmaterial i det fortsatta arbetet kring ett hållbart mottagande i länet. I workshopparna deltog 19 av länets 49 kommuner samt Göteborgsregionens kommunalförbund och Gryning vård AB.ⁱ

Syfte och mål

Syftet med workshopparna var att bidra till ett hållbart mottagande där kommuner i länet har god beredskap och kapacitet att ta emot ensamkommande barn. Denna beredskap och kapacitet ska vara bestående över tid och klara av förändringar i antalet mottagna barn och unga. Målen för workshopparna var:

- Att sammanställa erfarenheter av mottagandet av ensamkommande barn i länet.
- Att identifiera framgångsfaktorer för ett hållbart mottagande av ensamkommande barn.

Sammanfattning

Möjligheten för kommuner att hantera en plötslig ökning i mottagandet av ensamkommande barn har försvårats då verksamheten anpassats till följd av ett minskat mottagande. Kunskap om mottagandet riskerar att gå förlorad. I detta sammanhang blir dokumentation av verksamheten såsom rutiner och checklistor särskilt viktig.

Kommunerna som deltog i länsstyrelsens workshoppar understryker att en mellankommunal samverkan kring mottagandet samt boenden med spetskompetens är viktiga delar i att skapa ett hållbart mottagande över tid. Tydliga riktlinjer på nationell nivå som kommuniceras ner till regional- och kommunal nivå efterfrågas också. Den ensamkommandes situation beror i hög grad på i vilken kommun barnet råkar hamna. Nationella riktlinjer skulle bidra till den likvärdighet som saknas idag.

Länsstyrelsens roll

Länsstyrelsens uppdrag handlar om att verka för att det finns en kapacitet i mottagandet av ensamkommande barn och unga som motsvarar behoven i länet samt en beredskap att anpassa denna kapacitet efter förändrade behov. Det innebär bland annat att informera om aktuell lagstiftning och kommande lagändringar, sammanställa information om mottagandet i länet samt bjuda in till dialog om hur utmaningar i länet kan mötas. En viktig del av vårt uppdrag handlar om att vara örat mot marken och att lyssna in kommuner i länet.

Länsstyrelsen i Västra Götaland har utifrån uppdraget fokuserat på länets förutsättningar att på kort och lång sikt behovsanpassa kapaciteten för mottagandet av ensamkommande. Baserat på det som framkommit i våra dialoger med kommuner i länet har vi genomfört workshopparna och gjort denna sammanställning.

Länsstyrelsens uppdrag är begränsat till att i möjligaste mån främja och underlätta ett hållbart mottagande. Utifrån det uppdraget önskar vi att under år 2019 föra en dialog kring ett hållbart mottagande av ensamkommande barn och unga i länet med utgångspunkt i det som framkommit i workshopparna. Detta önskar vi göra tillsammans med Migrationsverket och i befintliga nätverk, exempelvis IFO-nätverk.

Mellankommunal samverkan

På workshopparna identifierades mellankommunal samverkan som en av de viktigaste framgångsfaktorerna för att skapa ett hållbart mottagande av ensamkommande barn och unga i länet.

✓ Ett gemensamt mottagande

Att ett hållbart mottagande förutsätter kommunövergripande samverkan var ett genomgående tema på workshopparna. Samarbetsavtal på övergripande nivå behöver finnas på plats i denna typ av mottagandestruktur.

Ett konkret förslag som kom fram var att skapa en slussjour eller ett boende för initial utredning. På slussjouren föreslås att en initial utredning sker, där man ser till barnets/ungdomens behov. Utredningen ligger sedan till grund för en placering av barnet. Hälsoundersökning, anmälan till skola och tilldelning av god man kan ske på slussjouren. Den kommun som har slussjouren föreslås fokusera på det uppdraget och inte ha ett eget mottagande. Några andra kommuner får i uppdrag att ta emot ensamkommande barn och unga i en boendeform som utgår från barnets behov.

Mervärden av ett gemensamt mottagande betonades av workshopdeltagarna eftersom det ger en ökad möjlighet att hantera förändringar i antalet ensamkommande barn. Ett mellankommunalt mottagande möjliggör placering av ensamkommande barn på boenden med spetskompetens och utifrån barnets specifika behov. En koncentration av mottagandet till vissa kommuner ökar tryggheten för personalen att stanna kvar. En sådan organisation kan även bidra till ett ökat utvecklingsarbete och möjliggör mer fokus på utbildning och

kompetensutveckling. Utvecklingsfrågor tenderar annars att komma i andra hand då det kommer färre ensamkommande barn.

Under en av workshopparna lyftes också fördelarna med att integrera arbetet med ensamkommande barn i den verksamheten som riktar sig mot andra placerade barn. Detta kan ge ökade möjligheter för en enskild kommun att hålla igång både HVB-hem och stödboenden.

✓ Juridiska och ekonomiska förutsättningar

Den 1 juli 2018 trädde beslutet om förenklad avtalsamverkan i kraft som ska göra det enklare och säkrare att samarbeta över kommungränserna. Förenklad samverkan är möjlig mellan kommuner, landsting och regioner. Införandet av en förenklad avtalsamverkan kan framför allt komma att ha stor betydelse för mindre kommuner. Mer information finns hos kommunernas egna jurister men även via SKL:s juridiska stöd. För mer information [klicka här](#).

Frågor om nivåer på ersättning till anvisningskommun eller vistelsekommun samt kostnader för olika boendeformer behöver definieras vid ett kommungemensamt mottagande.

Andra identifierade framgångsfaktorer

Under workshopparna identifierade kommunerna ett flertal andra framgångsfaktorer i mottagandet. Nedan följer exempel på vad kommunrepresentanterna valde att lyfta fram som viktiga faktorer för ett väl fungerande mottagande.

✓ Politisk vilja och förankring

Vikten av att mottagandet hanteras som ett kommunövergripande ansvar betonades under workshopparna. Politiskt intresse för frågan, en tydlighet från högsta ledningen och mål kopplade till mottagandet skapar förutsättningar för goda resultat och långsiktighet i arbetet. Enligt workshopdeltagarna är det viktigt att ha en kommunövergripande plan för integrationsarbetet samt en mål- och aktivitetsplan för respektive verksamhet.

Kommunrepresentanterna upplever att minskningen i mottagandet gjort att intresset från politiken och högsta ledningen i kommunerna minskat. Att arbeta fram färdiga förslag som politiker ges möjlighet att ta ställning till är ett sätt att hålla politiken informerad. Deltagarna på workshopparna betonade vikten av att huvudansvarig för integrationsfrågor i kommunen har regelbundna avstämningar med den politiska ledningen för att hålla politiken uppdaterad.

✓ Att ta vara på kunskapen

Att dokumentation är viktigt för att bibehålla erfarenheter och kunskap konstaterades under workshopparna. Tar en kommun emot ett fåtal barn om året behöver mottagandeprocessen kvalitetssäkras genom flödesscheman, rutiner och checklistor som personalen känner till väl. Nedskrivna modeller för HVB, stödboende, skola etcetera skapar förutsättningar för att inte behöva börja om från början om en liknande situation som den som uppstod under 2015

skulle uppstå igen. Uppföljning och utvärdering bör, enligt deltagarna, ske kontinuerligt. Sammanlagt bidrar detta tillvaratagande av kunskap till ett hållbart mottagande, vilket också skapar förutsättningar för att tjänstepersoner känner sig trygga i sin yrkesroll.

✓ Nationella riktlinjer

De kommunrepresentanter som var med på workshopparna upplever en avsaknad av nationell styrning vilket bidrar till ett mottagande som inte är likvärdigt. Den ensamkommandes situation beror på i vilken kommun barnet råkat hamna. Deltagarna understryker att ett mottagande som är rättssäkert och genomsyras av likvärdighet kräver tydliga riktlinjer på nationell nivå som kommuniceras ner till regional- och kommunal nivå. Dessutom bör handlingsplaner på kommunal, regional och nationell nivå koppla an till varandra. En stark och styrande vision är en förutsättning för att alla ska veta sin roll. Det är också en förutsättning för samverkan.

✓ Tydliga roller, mandat och flexibilitet

Det minskade antalet ensamkommande barn har enligt workshopdeltagarna lett till att kommuner inte har kvar samma beredskap och kapacitet att ta emot de ensamkommande barnen. Det kan i sin tur skapa oklarhet kring vem som gör vad. För en integrationssamordnare kan det innebära svårigheter att få tag på rätt person.

Under workshopparna betonades vikten av en tydlig ansvarsfördelning och att alla tjänster är integrerade i ordinarie verksamhet. Med upprättade arbetsbeskrivningar tydliggörs roller. Kontinuitet i att samma personal finns kvar över tid är också viktigt liksom ett nära ledarskap och korta beslutsvägar. Som tjänsteperson ska man veta sitt mandat. Socialsekreterare ska ges möjlighet att fatta snabba beslut. Om dessa förutsättningar finns går det lättare att verkställa beslut och bedriva verksamhet effektivt och ändamålsenligt.

Professionalitet handlar ofta om att följa de system som är uppbyggda och inte skapa för många individuella lösningar, vilket också framhölls av workshopdeltagarna. Samtidigt betonades vikten av flexibilitet och anpassningsförmåga vid krissituationer. I sådana situationer är det extra viktigt med ett tydligt ledarskap. Ett förslag som kom fram under workshopparna var att kris- och beredskapschefer i några kommuner har det övergripande ansvaret för mottagandet på regional nivå vid extraordinära situationer.

✓ En samordnarroll i kommunen

Workshopdeltagarna föreslog att det inrättas en samordnarroll i kommunen. Organisatoriskt ska samordnaren vara kopplad till kommunledningen. Att omvärldsbevaka och "att ligga steget före" ses som en viktig del i samordnarrollen. Samordnaren ska ha kunskap om regler och lagstiftning. Det ska också ligga i samordnaruppdraget att skapa arenor för samverkan med civilsamhället. Samverkan med ekonomiavdelningen kan utgöra en del av uppdraget. I flera kommuner har det visat sig bra att ha en särskild statsbidragscontroller som håller koll på ersättningar som kommunen har rätt att återsöka.

En tydlig omvärldsbevakning behövs även på nationell och regional nivå för att kommuner och andra aktörer ska vara förberedda i det fall den typ av extraordinär situation som uppstod år 2015 skulle uppstå igen.

✓ Samverkan

Vikten av att samverkanstrukturer behålls, även om mottagandet minskar, betonades på workshopparna. Att samverka skapar förutsättningar att hantera utmaningar gemensamt. Samverkan bidrar även till samsyn, effektivitet, rätt utnyttjande av kompetens och ger förutsättningar för att kommunikationen ska bli så enhetlig som möjligt.

Samverkan med civilsamhället kan bidra till alternativa lösningar i krissituationer. Workshopdeltagarna betonade att det ligger i kommunens övergripande ansvar att skapa en struktur för samverkan med civilsamhället. [IOP](#) är ett exempel på en avtalsform mellan civilsamhälle och den offentliga sektorn som togs fram år 2010 av organisationen Forum Idéburna organisationer med social inriktning, men det finns även andra modeller för samverkan.

Workshopdeltagarna beskriver hur nätverk visat sig vara avgörande för ett framgångsrikt mottagande och därför inte bör prioriteras bort. [Projektet Nya Grannar](#) som Göteborgsregionens kommunalförbund haft är ett exempel på hur en samverkanstruktur organisatoriskt kan se ut.

✓ Yrkesutbildning

Det är viktigt att ungdomarna får med sig kompetens de behöver oavsett utgången i asylärendet. Att få möjlighet till en yrkesutbildning ger förutsättningar till försörjning i det fall man stannar i Sverige. Samtidigt utgör en yrkesutbildning en värdefull resurs vid ett återvändande till hemlandet. Yrkesutbildningar kan förslagsvis också ske i samverkan kommuner emellan. Det är viktigt att göra en behovsanalys av såväl kommunens som ungdomarnas behov vid planering av relevanta utbildningar.

ⁱ Representanter från Alingsås, Essunga, Gullspång, Göteborg, Götene, Hjo, Lidköping, Lilla Edet, Mariestad, Mark, Skövde, Stenungssund, Strömstad, Trollhättan, Töreboda, Uddevalla, Ulricehamn, Vårgårda, Vänersborg samt Göteborgsregionens kommunalförbund och Gryning vård deltog på workshopparna.